

MUZIEKONDERWIJS IN DE 21STE EEUW

AUTEUR: MICHEL BERENDSEN // VO

Wat is er aan de hand met het Nederlandse muziekonderwijs in het VO? Is het niet hoog tijd voor een verbeterslag? U raadt het al. Mijn antwoord hierop is: 'Ja'. Ik begin met het uitstippelen van een nieuwe richting. In de komende Kunstzones zetten drie verschillende auteurs deze koers verder uit.

Is het muziekonderwijs in het VO truttig? Hier is eigenlijk geen eenduidig antwoord op te geven, omdat de manieren van lesgeven en de lesinhoud een enorme verscheidenheid laten zien. Helaas kan ik vanuit de praktijkervaring zeggen dat ik vaak truttige elementen bespeur. Ook diverse literatuur wijst daarop, weliswaar zonder het woord 'truttigheid' te hanteren. Er is geen korte definitie van truttig muziekonderwijs te geven. Wel zijn er een aantal elementen van te noemen.

ELEMENTEN VAN TRUTTIGHEID

In truttig muziekonderwijs is er weinig aansluiting tussen wat de leerlingen in de les en buiten school doen. Een leerling die bijvoorbeeld in zijn vrije tijd met flinke distortion de ingewikkeldste licks op zijn elektrische gitaar speelt, speelt op school een drietonig motief op een klokkenspel. Folkert Haanstra spreekt over 'De Hollandse Schoolkunst': kunst die is getemd door schoolse voorwaarden.

Truttig muziekonderwijs sluit wat betreft kennis en vaardigheden niet aan op de beroepspraktijk en -niet te vergeten - de toekomstige 'hobbypraktijk' van de leerlingen. De professionele muzikant van nu moet niet alleen vaardig zijn op zijn eigen instrument, maar ook kunnen arrangeren, improviseren, digitale opnames maken en beschikken over ondernemerschap. Nederland loopt voorop in de elektronische dancemuziek, maar dit zien we helaas niet terug in het VO. Voor de leerlingen voor wie muziek een hobby blijft zou - onder andere - muzikale smaakontwikkeling veel meer aandacht moeten krijgen.

Truttig muziekonderwijs wil vaak zeggen: klassikaal onderwijs met weinig ruimte voor individueel talent en (muzikale) voorkeuren. Hiervoor is meer differentiatie en gepersonaliseerd onderwijs nodig.

In truttig muziekonderwijs blijven leerlingen afhankelijk van de uitleg en instructies van de docent. Leer leerlingen bijvoorbeeld wél noten lezen, zodat ze zelfstandig muziekstukken kunnen instuderen en niet afhankelijk zijn van voor- en nadoen. In alle schoolvakken wordt een beroep gedaan op abstracte, analytische vermogens. Waarom niet bij muziek?

In truttig muziekonderwijs wordt van opdracht naar opdracht gewerkt zonder dat leerlingen fundamenteel leren. Bij elke opdracht bevestigt het resultaat wat de leerling al kon. Het is van belang dat er wel geleerd wordt. Er moet een opbouw zijn in de speelstukken en die moeten aansluiten bij het niveau van de leerling. En componeeropdrachten moeten uitdagend zijn, waarbij leerlingen aanwijsbaar nieuwe vaardigheden leren.

In truttig muziekonderwijs is de didactiek een aaneenschakeling van spelletjes zonder muzikale context. Noten lezen en ritmes uitvoeren worden vormgegeven met het notenkwartetspel ('Mag ik van jou de kwartnoot?') en het 'appel-peer' systeem, terwijl leerlingen buiten de les bijvoorbeeld razendsnel leren met YouTube-tutorials. De oplossing ligt in de integratie van authentiek leren. Volgens Lucy Green, hoogleraar muziekonderwijs aan de University of London, is het opnemen van popmuziek in het curriculum - in Nederland gelukkig een vanzelfsprekendheid - niet voldoende om het muziekonderwijs voor leerlingen echt en betekenisvol te laten zijn. Zij vindt dat er gebruik moet worden gemaakt van de informele manieren waarop (pop)muziek buiten school wordt geleerd, geproduceerd en verspreid.

Ook uit (inter)nationaal onderzoek in het voortgezet onderwijs blijkt dat er een kloof is tussen muziek in en buiten het klaslokaal. Voor veel pubers is muziek buiten school heel belangrijk, terwijl ze een lage waardering voor het schoolvak muziek geven. Het is tijd om deze kloof te dichten. Het is tijd voor 21e eeuwse muziekonderwijs, de truttigheid voorbij.

HOE IS HET ZOVER GEKOMEN?

Er zijn verschillende redenen te noemen voor hoe het zover gekomen is. Allereerst de al eerder genoemde diversiteit in de wijze waarop het vak aangeboden en gegeven wordt. Dat hoeft overigens geen probleem te zijn en de autonomie van scholen is in Nederland een groot goed, maar

**"HET IS TIJD
OM DEZE
KLOOF TE
DICHTEN, HET
IS TIJD VOOR
21E-EEUWS
MUZIEKONDER-
WIJS, DE
TRUTTIGHEID
VOORBIJ"**

Foto: Jedidja Jonker

NIEUWSGIERIG GEWORDEN?

- > www.duurzaammuziekonderwijs.nl
- > De Baets, T., & Buchborn, T. (Eds.) (2014). *The Reflective Music Teacher*. (European Perspectives on Music Education; 3). Innsbruck: Helbling.
- > www.sardes.nl/C72-PB159-Monitor-Cultuuronderwijs-VO-2015.html

bij het vak muziek zijn deze verschillen wel erg groot, met alle gevolgen van dien.

Volgens de *Monitor cultuuronderwijs voortgezet onderwijs 2015* wordt muziek op 77% van de scholen aangeboden in de brugklas. Op de meeste scholen is muziek in de onderbouw een zelfstandig vak (VMBO 76%, HAVO 84%, VWO 82%), maar er zijn ook scholen waar muziek is geïntegreerd in een samenhangend leergebied of onderdeel is van afzonderlijke projecten. In de bovenbouw is muziek op lang niet alle scholen een examenvak (VMBO 12%, HAVO 'oude' stijl 24%, VWO 'oude' stijl 22%, HAVO/VWO 'nieuwe' stijl 17%). Tot slot zijn er in de onderbouw en bovenbouw grote verschillen in de lessentabel. Kortom, muziek krijgt op de ene school meer aandacht dan op de andere school. Op een deel van de scholen is muziek een vanzelfsprekendheid, op andere scholen moeten muziekdocenten hun vak steeds verdedigen of is het vak een ondergeschoven kindje.

In de derde generatie kerndoelen van de onderbouw is muziek onder het domein Kunst en Cultuur geschaard en zijn de kerndoelen breed geformuleerd. Opmerkelijk is dat in de vijf kerndoelen het woord 'muziek' slechts één keer voorkomt, terwijl deze kunstdiscipline veel unieke eigenschappen heeft. Op grond van de kerndoelen is er weinig centrale inhoudelijke sturing op de inhoud van het vak mogelijk en al helemaal niet op de wijze waarop het vak

gegeven zou moeten worden. De kwaliteit van de vakspecifieke kenmerken van het muziekonderwijs is hierdoor nauwelijks te meten. En dan is er nog een trend om docenten ontwikkeltijd te geven voor het schrijven van eigen lesmateriaal. Ook wordt er vaak gekopieerd uit bestaande methoden. In deze verzameling van materiaal ontbreekt dan dikwijls een doorlopende methodische leerlijn.

VAN TRUTTIGHEID NAAR DUURZAAMHEID - WORDT VERVOLGD

Om muziekonderwijs de truttigheid voorbij te laten gaan is het belangrijk om in te zetten op duurzaam muziekleren. Dat wil zeggen: muziekonderwijs dat aanzet tot een leven lang muziekleren dat vorm geeft aan de persoonlijke en gemeenschappelijke passie voor muziek, dat gebaseerd is op gepersonaliseerde leerprincipes en leerstrategieën en dat een logische combinatie is van muziekles en actuele muziekpraktijk.

In het tweede artikel in deze reeks Muziekonderwijs in de 21e eeuw wordt uitgebreid aandacht besteed aan duurzaam muziekleren. Het derde artikel gaat over opbrengstgericht leren met ICT en hoe Learning Analytics kunnen helpen bij het begeleiden van de persoonlijke ontwikkeling van elke leerling. Het slotartikel over reflectief docentschap onderstreept het belang dat elke docent zich blijft ontwikkelen, zodat hij kan blijven inspelen op de dynamische muziekwereld en het onderwijs duurzaam blijft. ❖